

LITERATURA PENTRU GIMNAZIU

CONCEPTE OPERAȚIONALE ȘI EXERCITII

CLASA a **VIII**-a

Irina-Roxana Georgescu (coordonator)

Delia-Monica Georgescu • Raluca-Diana Răducanu

Adriana Dudaș-Vasile • Adriana Chioaru • Amalia Gabriela Șerbu

CORINT
EDUCAȚIONAL

CUPRINS

Cuvânt-înainte	3
I. Concepte operaționale	5
II. Seturi de exerciții	63
III. Subiecte tip Evaluare Națională (subiectele I. A și II.)	105
IV. Sugestii de rezolvare	173
I. Seturi de exerciții	174
II. Subiecte tip Evaluare Națională (subiectele I. A și II.)	191
Bibliografie	215

Concepte operaționale

- I. ACȚIUNEA
- II. CUVÂNTUL-CHEIE. IDEEA PRINCIPALĂ. PLANUL SIMPLU DE IDEI
- III. FIGURA DE STIL
- IV. JURNALUL
- V. MOMENTELE SUBIECTULUI
- VI. PERSONAJUL LITERAR
- VII. PERSPECTIVA NARATIVĂ
- VIII. REPERELE SPAȚIO-TEMPORALE
- IX. SCRISOAREA
- X. SITUAȚIA DE COMUNICARE
- XI. TEHNICILE NARATIVE
- XII. TEMA UNUI TEXT LITERAR
- XIII. TEXTUL ARGUMENTATIV
- XIV. TEXTUL CONTINUU/TEXTUL DISCONTINUU
- XV. TEXTUL DRAMATIC
- XVI. TEXTUL EPIC
- XVII. TEXTUL LIRIC
- XVIII. TEXTUL LITERAR
- XIX. TEXTUL MULTIMODAL
- XX. TEXTUL NONLITERAR
- XXI. TEXTUL
- XXII. TIPARUL TEXTUAL DESCRIPTIV
- XXIII. DIALOGUL. TIPARUL TEXTUAL DIALOGAT/DIALOGAL
- XXIV. TIPARUL TEXTUAL EXPLICATIV
- XXV. TIPARUL TEXTUAL MONOLOGAT
- XXVI. TIPARUL TEXTUAL NARATIV
- XXVII. VALOAREA
- XXVIII. VOCEA LIRICĂ

VI. PERSONAJUL LITERAR

Personajul literar sau *homo fictus* (omul imaginat) este o instanță a comunicării **narative** care **participă la acțiune**, interacționând cu alte personaje. Creație imaginară a autorului, personajul este realizat/plăsmuit după modelul ființelor reale, cu care se aseamănă, într-o măsură mai mică sau mai mare. El este implicat în conflicte, se comportă și vorbește în acord cu tipul uman pe care îl reprezintă.

Cititorul își poate reprezenta personajul prin descrierea artistică realizată în operă, numită **portret literar**. Profilul personajului se conturează în plan exterior și/sau interior, din punct de vedere **fizic și/sau moral**.

De exemplu:

Monica, roșie ca suflată cu vaporos mărgean, ședea turcește pe divan, cu genele și umerii plecați și mânilor – în mânicile largi – încrucișate pe genunchi. Sfiala și chimonoul îi insufleaseră gesturile înguste ale japonezelor. Părul ei de aur tumultuos înflorise în coc nipon, prins cu pieptenii doamnei Deleanu... În rumen revărsat de zori, un pui de piersic înflorit, c-un paradis de aur pe creanga cea din vârf, învelit de zeul livezilor cu chimonoul unei fetițe, ca să nu-i fie frig peste noapte: visul unui poet japonez îndrăgostit de piersici. Așa era Monica: o vigneta la începutul unei legende.

(Ionel Teodoreanu, *La Medeleni*)

Clasificarea personajelor

- **personaj principal** (protagonistul), **secundar**, **episodic**, **figurant**;
- **personaj realist** sau **fantastic**, **fabulos**, **legendar**, **istoric**, **alegoric** (personajul-mască, un obiect, un animal, un simbol);
- **personaj individual**, **colectiv**;
- **personaj feminin**, **masculin**;
- **personaj static** (nu evoluează); **dinamic** (se schimbă pe parcursul acțiunii);
- **personaj simplu**, **complex**;
- **personaj pozitiv**, **negativ**.

Modalități de caracterizare a personajului

1. **caracterizarea directă** – cu referire directă la trăsăturile personajului (calități sau defecte), prin:

- a. vocea naratorului;
- b. vocea altor personaje;
- c. vocea personajului însuși (autocaracterizare);

2. **caracterizare indirectă** – trăsăturile personajului (calități sau defecte) reies din: fapte, gesturi, gânduri, reacții, relația cu celelalte personaje, limbaj, mediul în care trăiește, nume (onomastică), statut social, vestimentație etc.

De exemplu:

1. *Ziua despre care vorbesc are o importanță deosebit de mare pentru mine, deoarece un băiețandru, al cărui nume este ș-al meu, ieșea întâia oară cu pușca în luncile Siretului. Se pare că eram eu însumi; fără îndoială însă că era cu totul altcineva. Copilul de odinioară nu mai este de mult. Îi păstrez numai în mine înregistrate imaginile, ca-n mormântul unui album. [...] Băiețandrul purta pușca-n spate și torba la șold, așa cum băgase de samă că fac vânătorii cei bătrâni. Umbla **harnic**, cu ochii ațintiți spre licăriri de ape și spre zăvoaiele Siretului. Îi luca soarele în ochi și i se răsfrângea în suflet. În bucuria aceasta a luminii ș-a spațiului se amesteca o hotărâre nedeslușită să urmărească și să fulgere de departe vietățile sălbatice care fug de om. Fantazia lui năștea scene arbitrare de vânătoare, care-l făceau fericit o clipă.*

[Mihail Sadoveanu, *Țara de dincolo de negură*]

– **harnic** – caracterizare directă prin vocea naratorului;
– din fragmentul subliniat, reies trăsături precum: firea deschisă, curiozitatea, creativitatea (caracterizare indirectă, prin comportament).

2. *Profesoara lor era domnișoara Honey, care n-avea mai mult de douăzeci și trei, douăzeci și patru de ani. Avea o față ovală și palidă ca o madonă, cu ochii de un albastru deschis și părul șaten deschis aproape blond. Corpul ei era atât de fragil, încât aveai impresia că dacă ar cădea s-ar sparge în mii de bucățele ca o figurină de porțelan.*

*Domnișoara Jennifer Honey avea un **caracter blând și liniștit**, nu ridica niciodată vocea, zâmbea rar, dar poseda acel har rar întâlnit, de a fi iubită de toți copiii din grija ei. Părea să înțeleagă perfect revolta și teama care-i cuprindea deseori pe copiii mici, pentru prima dată în viața lor grupați într-o clasă și puși să se supună unor ordine. Fața ei emana o căldură ciudată care parcă era simțită ori de câte ori se adresa unui nou-venit, rătăcit și confuz.*

[Roald Dahl, *Matilda*, traducere de Christina Anghelina]

– **caracter blând și liniștit** – caracterizare directă prin vocea naratorului;
– din fragmentul subliniat, reies trăsături precum: calmul, firea empatică, echilibrul (caracterizare indirectă, prin comportament și relația cu alte personaje).

3. – *Ce-a fost asta? Întrebă Anton Lupan, uitându-se nedumerit în jur.*

– Marea Tireniană, domnule, ne-a urat bun sosit!

– Allah, Allah! se văieta între timp în bucătărie sârmanul Ismail.

[Radu Tudoran, *Toate pânzele sus!*]

Concepte operaționale

– din fragmentele subliniate, reies firea aventurieră, entuziastă a lui Gherasim și lașitatea, firea temătoare a lui Ismail (caracterizare indirectă, prin limbaj).

Atenție!

● **Personajul** poate îndeplini funcția de **narator**, când se povestește **la persoana I**: Ana, din *Inocenții* de Ioana Pârvulescu sau Angelica, din *Jeleu*. *Cum am devenit superstar* de Jo Cotterill.

● Personajele pot fi **obiecte** sau ființe **nonumane**, care se comportă asemenea oamenilor, fiind umanizate prin **personificare**.

De exemplu:

a. *Un zmeu cu-o coadă lungă și cu-o zbârnâitoare/De tot răsunătoare,/Văzându-se odată sub nouri ridicat,/La fluturul din vale, acestea au strigat:— Zburdalnică fințâ!/Tu, care toată ziua cu-atâta ușurință,/Te-alungi tot după flori,/De ce nu cutezi oare să te ridici ca mine,/Să răspândești în aer miroase și flori/Mi-e milă, zău, de tine,/Căci în întinsul spațiu abia te mai zăresc.*

[Alec Donici, *Zmeul*]

b. *Sunt o scamă. Da, ați citit bine. O simplă scamă, care umblă prin lume de când era mare, adică de când era o ață. Cu timpul, m-am pierdut și m-am consumat din diverse cauze (sunt foarte simțitoare de fel) și am ajuns o simplă scamă. De o culoare incertă, însă cu o privire categoric expresivă.*

[Mona Matei, *Scama Fira sau de veghe în raftul bibliotecii*, www.fabulafia.ro]

VII. PERSPECTIVA NARATIVĂ

Perspectiva narativă este punctul de vedere din care se prezintă evenimentele, adică se referă la cine relatează întâmplările, din ce unghi privește, prezintă și interpretează faptele și personajele.

Perspectiva narativă se află într-o relație directă cu **tipul de narator** și de **narațiune**.

În funcție de relația dintre **narator** și **personaj** și de situarea naratorului față de **acțiunea povestită**, există trei tipuri de perspective:

1. în care naratorul (vocea din text) știe mai multe decât personajul, este atotcunoscător (atoateștiutor/omniscient și exterior acțiunii);
2. în care naratorul știe la fel de multe ca personajul (are o percepție limitată, ia parte la acțiune în calitate de personaj);
3. în care naratorul știe mai puțin decât personajul (poate fi martor la acțiune).

Cel mai frecvent, întâlnim **două tipuri principale de perspectivă narativă**, cu anumite caracteristici, după cum se poate observa în următorul tabel.

Perspectivă obiectivă	Perspectivă subiectivă
● narator de persoana a III-a; ● narator neimplicat în acțiune, este anonim, impersonal; ● naratorul știe totul despre acțiune și despre personaje; ● naratorul relatează întâmplările, funcția sa principală este de a narra, dar poate da cuvântul și personajelor (în vorbirea directă); ● această perspectivă este specifică prozei tradiționale; ● această perspectivă asigură verosimilitatea (credibilitatea) aspectelor prezentate.	● narator de persoana I; ● narator implicat în acțiune; ● naratorul este și personaj, deci interpretează subiectiv întâmplările; ● se relatează și evenimente interioare, prin tehnici narative specifice prozei moderne, de analiză psihologică; ● această perspectivă asigură autenticitatea celor prezentate: fapte, idei, emoții, percepții etc.
<i>Locuitorii aceștia de sub brad sunt niște făpturi de mirare. Luți și nestatornici ca apele, ca vremea; răbdători în suferință ca și-n ierni cumplite, fără griji în bucurii ca și-n arșițele lor de cuptor, plăcându-le dragostea și beția și datinile lor de la începutul lumii, ferindu-se de alte neamuri și de oamenii de la câmpie și venind la bârlogul lor ca fiara la codru – mai cu seamă stau ei în fața soarelui c-o inimă ca din el ruptă; cel mai adesea se desmiardă și lucește – de cântec, de prietinie. Așa era și acel Nechifor Lipan care acum lipsea.</i> (Mihail Sadoveanu, <i>Baltagul</i>)	<i>Eu, atunci, să nu-mi caut de drum tot înainte? mă abat pe la tei, cu gând să prind pupăza, căci aveam grozavă ciudă pe dânsa: nu numaidecât pentru pupat, cum zicea mama, ci pentru că mă scula în toate zilele cu noaptea-n cap din pricina ei. Și cum ajung în dreptul teiului, pun demân-carea jos în cărare pe muchea dealului, mă sui încetișor în tei care te adormea de mirosul... flo-rii, bag mâna în scorbură, unde știam, și norocul meu!... găbuiesc pupăza pe ouă și zic plin de mul-țumire: „Taci, leliță, că te-am căptușit eu! îi mai pupa tu și pe dracul de-acum!” Și când aproape să scot pupăza afară, nu știu cum se face, că mă spariu de creasta ei cea rotată, de pene, căci nu mai văzusem pupăză până atunci, și-i dau iar drumul în scorbură.</i> (Ion Creangă, <i>Amintiri din copilărie</i>)

VIII. REPERELE SPAȚIO-TEMPORALE

Reperele spațio-temporale sunt elementele care, într-un text narativ, ajută la stabilirea locului și a timpului în care se desfășoară acțiunea.

Prin spațiu se poate înțelege **un loc fix** (*Tânărul fugise din Basarabia, fusese pi-colo într-o cafenea din Brașov, ajunsese ucenic într-o cainărie din Constantinopol, apoi paznic la o magazie de lemne din Smirna*) sau **o distanță** (*fugise din nou, pe un vapor grecesc până la Cairo*. – Mircea Eliade, *Romanul adolescentului miop*)

3.

Primul lucru pe care trebuie să-l înțelegi despre mine și Kacey e că am fost cei mai buni prieteni dintotdeauna – de dinainte să am vreo amintire. La propriu.

Famiiliile noastre locuiau pe aceeași stradă încă de dinainte să ne naștem, la patru zile distanță, la același spital. Când ne-au adus acasă, mamele noastre ne puneau la somn în același pătuț, în timp ce ele își beau cafeaua sau pregăteau masa de prânz. Părinții noștri s-au distanțat în timp, dar eu și Kacey, nu. În majoritatea anilor de școală am avut aceleași ore și aceiași profesori, dar, chiar și în ceilalți ani, ne petreceam timpul mereu împreună. Roddie chiar se purta cu ea ca și cum ar fi fost sora lui mai mică, fugărind-o sau furându-i mâncarea din farfurie când venea la noi la masă.

De-a lungul anilor, mulți copii de la școală și chiar și unii profesori ziceau cât de ciudat era ca un băiat și o fată să rămână cei mai buni prieteni, dar pentru noi nu era nimic ciudat.

Al doilea lucru pe care ar trebui să-l știi e că, deși era populară, Kacey nu se comporta ca majoritatea fetelor populare cu care eram colegi. În loc să poarte haine de firmă la modă sau cizme scumpe, ea se îmbrăca de obicei cu pantaloni scurți de sport sau în trening și teniși. Își ținea părul prins în coadă sau împletit, pentru că nu-i plăcea să-i vină pe față (și pentru că de obicei nu se sinchisea să se pieptene dimineța). Pe pereții din camera ei, în locul posterelor cu formații de băieți, avea afișe cu echipa națională de fotbal feminin.

Kacey era însă atât de drăguță, că nici nu conta că-și ținea părul prins la spate și că umbla mai tot timpul în trening. Și era atât de amuzantă și de prietenoasă, încât și cei care în mod normal ar fi fost intimidati de prezența ei se puteau apropia. Avea un râs ca niște panglici ce flutură în vânt. Îi făcea pe toți din jur să râdă și ei.

Juca, de asemenea, ca atacant titular în echipa de fotbal a fetelor.

Ar fi putut fi probabil și vedeta echipei de băieți, dacă ar fi lăsat-o. Întrucât Kacey nu doar că putea să țină pasul cu băieții. Era mai bună decât aproape oricine la aproape orice lucru pe care îl încerca. Cum a fost, de exemplu, când mi-am cum-părat skateboard și și-a luat și ea unul, iar după o săptămână făcea deja răsuciri și alunecări cu placa. Atunci când i-am spus că vreau să concurez pentru un loc în echipa de baseball, a acceptat să-mi fie aruncător la antrenamente. A devenit atât de bună, încât Brandon McDavies, aruncătorul de la băieți, ne-a zis că nu mai avem voie să ne antrenăm pe terenul școlii. Cu toate că ne-a spus că terenul e rezervat, noi știam că era din cauză că se simțea jenat de Kacey, care era mai bună decât el.

Clasa a șaptea a început firesc, ca oricare an școlar. Ne întorceam de la școală împreună, ne ajutam cu temele și uneori, când terminam treaba, jucam baseball sau jocuri pe calculator.

Dar a devenit plictisitor, zi după zi să faci aceleași chestii în același cartier liniștit. Erau zile când simțeai că ești prea mare pentru el, că ești un homar de cinci kilograme captiv într-un acvariu din supermarket, că o să explodezi, dacă nu ieși de acolo sau nu faci ceva nou.

Așa că ne inventam tot felul de provocări.

Te provoc la un plonjon-ghiulea de la mare înălțime.

Te provoc să spui „mac-mac” la școală după fiecare propoziție.

Te provoc să te dai cu skateboardul pe parbrizul microbuzului doamnei Kim.

Te provoc să comanzi treizeci de pizza pe adresa lui Brandon McDavies.

Uneori duceam la bun sfârșit provocările, alteori nu. În orice caz, după aceea râdeam de fiecare dată.

După ce în octombrie s-a alăturat echipei ei de fotbal, Kacey nu mai avea atât de mult timp să stăm împreună. Joia după antrenament ieșea la masă cu colegile din echipă și participa la turnee care se întindeau pe un weekend întreg. Câteodată trebuia să lipsească și de la școală pentru că avea meciuri în deplasare.

Ai putea crede că în cele din urmă începeam să ne îndepărtăm unul de altul, dar nu era deloc așa. Bine, e adevărat că nu mai apucam să o văd atât de mult, dar când ne reîntâlneam, era ca și cum nici nu ne despărțiserăm vreodată.

După Ziua Recunoștinței, Kacey a început s-o aducă pe una dintre colegile ei de la fotbal să iasă cu noi prin cartier. O chema Briana Juarez și juca pe post de portar. Era ceva mai înaltă decât Kacey, avea pistrui și făcea cute la ochi. Mi se părea OK Briana, dar în cea mai mare parte a timpului vorbea cu Kacey despre lucruri pe care nu le știam sau nu mă interesau, cum ar fi simularea Lydiei în ultimul lor meci ori șansele echipei naționale feminine la Cupa Mondială.

Ce mă enerva însă și mai tare era faptul că n-o mai văzusem niciodată pe Kacey privind pe cineva așa cum o privea pe Briana. Era aproape ca și cum o admira sau așa ceva. Ceea ce era ciudat pentru Kacey, care nu admira pe nimeni. Pe mine nu mă admira. Și nici eu nu o admiram pe ea. Nu-l admirî pe cel mai bun prieten al tău, pentru că nu e nevoie. Sunteți egali.

[Ali Standish, *Ethan, cel care am fost*]

I. LECTURĂ EXPLICATIVĂ: FII DETECTIV ÎN LUMEA CĂRȚII!

1. Notează, din textul dat, două cuvinte din câmpul lexical al familiei.

2. Înlocuiește cuvintele subliniate în enunțurile următoare cu sinonime potrivite.

a. *Părinții noștri s-au distanțat în timp, dar eu și Kacey, nu;*

Seturi de exerciții

b. ...chiar și unii profesori ziceau că de ciudat era ca un băiat și o fată să rămână cei mai buni prieteni;

c. ...de obicei nu se sinchisea să se pieptene dimineața.

3. Indică o semnificație a expresiei *să țină pasul*, folosite în text.

4. Alcătuieste două enunțuri, în care cuvântul *alunecare* să fie folosit, pe rând, cu sens propriu și cu sens figurat.

5. Construiește un enunț cu omonimul cuvântului subliniat din secvența *Avea un răs ca niște panglici ce flutură în vânt*.

II. LECTURĂ IMAGINATIVĂ: FĂ CUNOȘTINȚĂ CU LUMEA TEXTULUI!

6. Formulează răspunsuri pentru următoarele cerințe:

- Precizează, într-un enunț, cine narează întâmplările din text.
- Menționează persoana gramaticală utilizată pentru relatarea întâmplărilor.
- Indică două repere temporale ale activităților lui Kacey, ilustrându-le cu secvențe din text.
- Precizează două aspecte prin care Kacey iese în evidență față de alte fete.
- Menționează cauza enervării personajului-narator.

7. Precizează tiparele textuale pe care le identifici în text și exemplifică-le prin câte un exemplu.

8. Indică, într-un enunț, tema textului.

9. Menționează, într-un enunț, un mijloc de caracterizare a lui Kacey, identificat în secvența următoare: *Kacey era însă atât de drăguță, că nici nu conta că-și ținea părul prins la spate și că umbla mai tot timpul în trening. Și era atât de amuzantă și de prietenoasă, încât și cei care în mod normal ar fi fost intimidați de prezența ei se puteau apropia.*

10. Prezintă, în 1–2 enunțuri, rolul expresiv al timpului verbal al trecutului utilizat în mod predominant în text.

III. LECTURĂ ASOCIATIVĂ: RĂSPUNDE PROVOCĂRILOR!

11. Asociază fragmentul din *Ethan, cel care am fost* de Ali Standish cu un alt text literar studiat la clasă sau citit ca lectură suplimentară, prezentând, în 50–100 de cuvinte, o valoare comună, prin referire la câte o secvență relevantă din fiecare text.

12. Evidențiază, într-un text de minimum 30 de cuvinte, semnificațiile secvenței finale a textului dat: *Nu-l admiri pe cel mai bun prieten al tău, pentru că nu e nevoie. Sunteți egali.*

13. Scrie o compunere, de minimum 150 de cuvinte, în care să o caracterizezi pe Kacey, personajul din textul lui Ali Standish.

În scrierea compunerii, vei avea în vedere:

- notarea a două date de identificare a personajului (vârstă, portret fizic etc.);
- prezentarea, prin câte o secvență comentată, a două trăsături morale ale personajului;
- precizarea a două mijloace de caracterizare diferite, valorificând textul dat;
- corelarea unei valori personale cu una dintre valorile personajului.

IV. DESCHIDERI: DESCHIDE OCHII SPRE LUMEA TA ȘI SPUNE CE VEZI!

14. Crezi că sunt importante prietenii din copilărie în formarea unui adolescent? Motivează-ți răspunsul, în 50–100 de cuvinte, valorificând textul dat.

15. Imaginează-ți că ai început un jurnal de lectură. Scrie o pagină de jurnal, de 150 de cuvinte, în care să-ți prezinți impresiile în urma citirii fragmentului din romanul lui Ali Standish. Data notei de jurnal este 15 iunie 2024.

16. Accesează prezentarea cărții lui Ali Standish pe YouTube. Valorificând această prezentare și textul-suport, alcătuiește o reclamă prin care să promovezi cartea.

3.

SUBIECTUL I

- Citește fiecare dintre textele de mai jos pentru a putea răspunde la cerințele formulate.

Textul 1

Nu era nici patru jumătate dimineața când Jenică sări din așternut drept la fereastră. Ar fi dorit să vadă stelele și cerul senin, dar bolta era parcă de plumb, iar arțarul din fața casei se zbuciuma întunecat.

– S-a înnorat, carevasăzică, își zise băiatul și simți o strângere de inimă. Și ce frumos fusese aseară! Cald, pic de boare și o lună, ah ce lună, rotundă și joasă, să o culegi cu minciocul¹, nu alta, ca pe o plătică de aur.

În revărsatul zorilor cartierul încă dormea. Dar cei doi guguștiuci de sub streășină își încercau somnoroși ocarina², în timp ce câteva vrăbiuțe își ciripeau, fără convingere, primele impresii.

– Tocmai azi, duminică, o să plouă, bombăni băiețașul, dar, ca orice pescar veritabil, găsi pe dată folosul ponosului. Ce-are a face, pe ploaie mușcă mai bine!

Totul era pregătit de cu seară: momeala, sculele, rucsacul cu merinde, totul...

Se spălă zorit și, în timp ce deschise larg fereastra, zări prima rază de soare peste acoperișul vecin.

– O, dar va fi senin și astăzi, va fi soare, jubilă Jenică și se uită la ceas: cinci fix. Perfect. Acuș sosește și Fane. Să-mi scot eu binișor bicicleta de pe balcon, chibzui băiatul, și s-o așez în antreu. Las și ușa deschisă și, cum aud pași pe scară, valea!

Apoi o oră de pedalare și vor fi pe baltă. Să ia și o minge? Da! Și șahul? Și! Și încă două portocale, îi plac lui Fane... Fane, ah, ce băiat înalt, deștept foc, sportiv, exact cum i-ar plăcea să fie și el când va fi într-a opta. Și vesel, lipicios, isteț... Și dintre toți puștani, tocmai pe el l-a ales să stea o zi pe baltă. Putea să ia pe altul, pe oricare, orice prichindel dintr-a doua ar fi fost bucuros, ba chiar dintr-a treia... Numai că Fane l-a preferat pe el, asta-! Acum întârzie nițel, nu-i nimic, e devreme. Sau poate așteaptă în stradă? Sigur, în stradă trebuie să fie, de ce ar mai pierde vremea urcând? E deștept Fane! [...]

Era șase. Pe stradă era acum destulă lume și Jenică se simțea ușor caraghios așteptând așa, pe trotuar, alături cu trestii, mincioc și juvelnic³, de parcă ar fi pescuit

¹ *mincioc* – plasă în formă de coșuleț, agățată de un băț.

² *ocarină* – instrument muzical popular, asemănător cu fluietul.

³ *juvelnic* – unealtă de pescuit confecționată din nuiete sau plasă, în formă de sac.

în rigolă. Se plimba cât mai departe de calabalâc, sub soarele ce începuse să ardă, cu ochii spre capul străzii, tresărind la orice clinchet de bicicletă. Uf, acuș o să se trezească ai lui, și el zace tot în fața casei de atâta vreme...

– Cât aveți ceasul ?

– Șapte.

Putea să meargă la ștrand, la pădure, oriunde, gândea Jenică. Și cât a trudit toată după-amiaza: fă tu mămăligă cu halva, caută râme mari, albe, viermuși, până și coropișnițe – așa îi ordonase Fane, știe el ce știe, ehei! – și acum stă aici ca părăsit; și deodată îl cuprinde rușinea. Cum de nu i-a trecut prin minte? Dacă lui Fane i s-o fi întâmplat cine știe ce, vreo nenorocire? Ar fi venit el prin foc și apă, dar cu siguranță i s-a întâmplat ceva, ceva rău, rău de tot. Un accident!

„Eu mă perpelesc pentru baltă, și el o fi acum în duba salvării, pe masa de operații, la reanimare...”

„Sau poate s-a întâmplat ceva acasă și atunci cum o să plece? Sau poate în cartier, vreun incendiu, vreo catastrofă... Ce, eu m-aș fi dus la pescuit dacă ardea la vecini? Asta trebuie să fie! Fane asudă, se zbate, își pune poate viața în primejdie și eu îl bombănesc...”

– Cât e ceasul?

– Opt.

Gata! Va merge el, Jenică, la Fane. Nu, nu mai poate sta cu mâinile în sân. Dă-l în sărăcie de oblete, de baboi, o să pescuiască ei altă dată, numai Fane să fie sănătos. Și, pedalând spre Fane, Jenică trecea printre mașini, trecea peste stopuri, claxona ca un vehicul de pompieri în misiune.

„Voi fi alături de el orice s-ar fi întâmplat, până la capăt. Îi dau și sânge dacă e nevoie.”

„Vin, ține-te bine, Fane! Acuș sosesc! Zbor!...”

Exact cinci minute mai târziu, Jenică suna la ușă. Apăsă pe sonerie, bătea cu pumnii, striga. Să fi sosit oare prea târziu?

Și, deodată, se pomeni față în față cu Fane. În pijama, umflat de somn, vlăjganul căsca de-i trosneau fălcile.

– Fane, Fănuș, ce-i cu tine?

– Ce să fie?

– Ești întreg, sănătos? Nu ți s-a întâmplat nimic?

– Ce-ți veni?

– Ai tăi sunt bine, toți?

– Păi!

– De trei ore mă perpelesc. Ce nu mi-a trecut prin minte? Incendiu, inundație, cutremur...

– Haida de, ești diliu?

– Atunci de ce n-ai venit?

– Unde?

– La pescuit, cum a fost vorba.

Fane se mai întinde o dată de umple toată ușa, mai cască o dată, apoi se dumi-rește și zice senin:

– Simplu, puteai să-ți închipui și tu. Am uitat.

Jenică rămâne o clipă buimăcit. Parcă pălmuit. A uitat, deci... Asta, cu adevărat, nu i-a trecut prin minte...

– Ai spus ceva?

– Că sunt un om fără imaginație, îngăimă micuțul și plecă cu umerii prăbușiți.

De la balcon, Fane îl vede urcând pe bicicletă și strigă în urma lui:

– Ei, puștiu! Las' că mergem săptămâna viitoare sau peste două săptămâni, vedem noi. Fără discuție... Fă tu mămăligă, caută râme albe, mari, coropișnițe... La cinci dimineața suntem pe baltă. Pe onoarea mea!

La ora nouă un mic biciclist mai pedala, încă mai pedala parcă în neștire prin cartier, în jurul casei. Și lacrimile nu conteneau să-i curgă pe obraji. „De ce?” se întrebau toți trecătorii. Dar, fac pariu, niciunul dintre ei nu avea, nu putea avea atâta imaginație ca să-și explice.

(Mircea Sântimbreanu, *Oameni fără imaginație*, în volumul *Recreația mare*)

Textul 2

Pescuitul tradițional s-a practicat inițial cu mâna, apoi cu ostia, uneltele și metodele de pescuit din această zonă a Văii Superioare a Mureșului fiind impuse de anotimp, de adâncimea și debitul apelor. Uneltele folosite s-au diversificat treptat: vârșă, coșul, leasa – realizate din nuiele și sacul, mreaja, prostovolul – din plase textile.

Principala sursă de pește în zonă a reprezentat-o apa Mureșului, cu afluenții – Toplița, Călimani, Ilva Mare, Sălard, Iod, Bistrița, Gurghiu, precum și lacurile din câmpie – Fărăgău, Zau de Câmpie, Cătina.

Pescuitul cu coșuri, vârșe sau lease, reprezentat în expoziția permanentă din muzeu, avea același procedeu și presupunea deplasarea pescarului dinspre amonte în aval și lovirea apei cu o nuia și a pietrelor cu o prăjină prevăzută cu cârlig.

Pescuitul cu vârșă a fost cea mai răspândită tehnică de pescuit în zonă. Vârșă de formă conică, cu gură deschisă în semicerc și baza dreaptă pentru o fixare bună, era așezată în sens invers curentului de apă, pentru a favoriza intrarea peștelui în interior și a-i bloca ieșirea. Stabilitatea vârșei împotriva curentului era asigurată prin pietre de râu clădite în interior și prin ancorarea cu sfoară de copaci.

Apărute mai târziu, plasele erau confecționate din fire de cânepă răsucite, utilizate, în special, în ape adânci. Sacul, plasă prevăzută cu deschizătură, se prindea și se întindea pe o nuia îndoită în formă de arc cu coardă și frânghie legate la capetele

cercului. Mreaja – prostovolul, plasă circulară, prevăzută pe margini cu greutate de metal, era aruncată în apă printr-o tehnică specială, pentru a cuprinde suprafețe mari, cu diametru de câțiva metri.

Pescuitul s-a practicat, cu precădere, vara, primăvara și toamna, în afara sezonului rece, iarna fiind îngreunat de necesitatea spargerii gheții.

(*Pescuitul*, articol preluat de pe site-ul Muzeului Etnografic Anton Bădea, Reghin, www.muzeulreghin.ro, noiembrie 2022)

1. Notează, din textul 2, doi termeni care denumesc unelte diferite folosite la pescuit.

2. Scrie în casetă litera corespunzătoare răspunsului corect, valorificând informațiile din textul 1.

Ziua aleasă de băieți pentru a merge la pescuit este:

- a. duminică;
- b. neprecizată;
- c. sâmbătă;
- d. vineri.

Răspuns corect:

3. Scrie în casetă litera corespunzătoare răspunsului corect, valorificând informațiile din textul 1.

Auzind explicațiile lui Fane, Jenică este:

- a. entuziasmat și nerăbdător;
- b. fericit și încurajator;
- c. revoltat și acuzator;
- d. surprins și buimac.

Răspuns corect:

4. Scrie în casetă litera corespunzătoare răspunsului corect, valorificând informațiile din textul 2.

Pescuitul cu coșuri, vârșe sau lease presupune ca pescarul să se deplaseze:

- a. dinspre amonte în aval;
- b. dinspre aval în amonte;
- c. dinspre centru spre margine;
- d. dinspre margine spre centru.

Răspuns corect:

5. Notează „X” în dreptul fiecărui enunț pentru a stabili dacă este adevărat sau fals, bazându-te pe informațiile din cele două texte.

Textul 1

Enunț	Adevărat	Fals
<i>Băiatul pregătește în zori momeala, sculele, rucsacul cu merinde.</i>		
<i>Pentru Jenică, prietenul este mai puțin important decât pescuitul.</i>		
<i>Jenică nu-și imaginează că Fane a uitat să vină cu el la pescuit.</i>		

Textul 2

Enunț	Adevărat	Fals
<i>Uneltele și metodele folosite la pescuitul tradițional țin cont mai ales de adâncimea apei.</i>		
<i>Pescuitul cu vârșă a fost cel mai răspândit în zonă.</i>		
<i>Pescuitul este practicat ușor în orice anotimp.</i>		

6. Transcrie, din fragmentul selectat, două figuri de stil diferite, precizând felul acestora:

— *S-a înnorat, carevasăzică, își zise băiatul și simți o strângere de inimă. Și ce frumos fusese aseară! Cald, pic de boare și o lună, ah ce lună, rotundă și joasă, să o culegi cu minciocul, nu alta, ca pe o plătică de aur.*

În revărsatul zorilor cartierul încă dormea. Dar cei doi guguștiuci de sub streășină își încercau somnoroși ocarina, în timp ce câteva vrăbiuțe își ciripeau, fără convingere, primele impresii.

7. Prezintă, în minimum 30 de cuvinte, un element de conținut comun celor două texte date, valorificând câte o secvență relevantă din fiecare text.

8. Crezi că este important să-ți respecti promisiunile făcute? Motivează-ți răspunsul, în 50–100 de cuvinte, valorificând textul 1.

9. Asociază fragmentul din opera literară *Damenii fără imaginație* de Mircea Sântimbreanu cu un alt text literar studiat la clasă sau citit ca lectură suplimentară, prezentând, în 50–100 de cuvinte, o valoare comună, prin referire la câte o secvență relevantă din fiecare text.

SUBIECTUL AL II-LEA

A. Scrie, în 100–150 de cuvinte, rezumatul textului 1.

Punctajul pentru rezumat se acordă astfel:

- conținutul rezumatului;

- redactarea rezumatului (coerența textului; claritatea exprimării ideilor; proprietatea termenilor folosiți; corectitudinea gramaticală; ortografia; respectarea normelor de punctuație; lizibilitatea; încadrarea în limita de cuvinte).

Notă! Rezumatul nu va fi precedat de titlu sau de motto. Punctajul pentru redactare se acordă doar în cazul în care rezumatul are minimum 100 de cuvinte și dezvoltă subiectul propus.

B. Imaginează-ți că ai cunoscut recent un pescar experimentat. Scrie un text narativ, de cel puțin 150 de cuvinte, în care să prezinți o experiență trăită alături de pescar, după ce ai acceptat invitația sa de a-l însoți la pescuit. Inserează o secvență explicativă de minimum 30 de cuvinte și a uneia dialogate, de 2–4 replici consecutive.

Punctajul pentru compunere se acordă astfel:

- conținutul compunerii;
- redactarea compunerii (marcarea corectă a paragrafelor; coerența textului; proprietatea termenilor folosiți; corectitudinea gramaticală; claritatea exprimării ideilor; respectarea normelor de ortografie; respectarea normelor de punctuație; lizibilitatea).

Notă! Compunerea nu va fi precedată de titlu sau de motto. Punctajul pentru redactare se acordă doar în cazul în care compunerea are minimum 150 de cuvinte și dezvoltă subiectul propus.

C. Scrie o compunere, de minimum 150 de cuvinte, în care să caracterizezi un personaj din textul *Oameni fără imaginație* de Mircea Sântimbreanu.

În scrierea compunerii, vei avea în vedere:

- notarea a două date de identificare a personajului (vârstă, origine, portret fizic etc.);
- prezentarea, prin câte o secvență comentată, a două trăsături morale ale personajului;
- precizarea a două mijloace de caracterizare diferite, valorificând textul dat;
- corelarea unei valori personale cu una dintre valorile personajului.

Punctajul pentru compunere se acordă astfel:

- conținutul compunerii;
- redactarea compunerii (marcarea corectă a paragrafelor; coerența textului; proprietatea termenilor folosiți; corectitudinea gramaticală; claritatea exprimării ideilor; ortografia; respectarea normelor de punctuație; lizibilitatea).

Notă! Compunerea nu va fi precedată de titlu sau de motto. Punctajul pentru redactare se acordă doar în cazul în care compunerea are minimum 150 de cuvinte și dezvoltă subiectul propus.

7. De exemplu, imperfectul este timpul verbal utilizat pentru realizarea portretului fetei, prin prisma amintirii. Imaginea protagonistei se construiește din acțiuni și gesturi recurente, semnificative pentru aceasta.

III. LECTURĂ ASOCIATIVĂ: RĂSPUNDE PROVOCĂRILOR!

8. Răspuns subiectiv.

IV. DESCHIDERI: DESCHIDE OCHII SPRE LUMEA TA ȘI SPUNE CE VEZI!

9.–14. Răspunsuri subiective.

3.

I. LECTURĂ EXPLICATIVĂ: FII DETECTIV ÎN LUMEA CĂRȚII!

1. De exemplu: *mamele, părinții.*

2. De exemplu:

- a. *s-au înstrăinat;*
- b. *neobișnuit;*
- c. *nu-i păsa.*

3. De exemplu: *să fie la același nivel.*

4. De exemplu:

sens propriu: Pe deal, *alunecarea* de pământ era vizibilă.

sens figurat: O *alunecare* a gândurilor spre zilele triste ale toamnei îmi copleșea sufletul.

5. De exemplu: La grădina zoologică, am văzut un *râs* în captivitate.

II. LECTURĂ IMAGINATIVĂ: FĂ CUNOȘTINȚĂ CU LUMEA TEXTULUI!

6. De exemplu:

- a. Personajul-narator relatează întâmplările din text.
- b. Relatarea este realizată la persoana I.

c. Repere temporale: *dimineața (de obicei nu se sinchisea să se pieptene dimineața) și octombrie (După ce în octombrie s-a alăturat echipei ei de fotbal, Kacey nu mai avea atât de mult timp să stăm împreună.).*

d. Aspectul vestimentar și modul în care își ținea prins părul.

e. Cauza enervării personajului narator este modul admirativ în care Kacey o privea pe Briana.

7. De exemplu:

– tipar narativ: *Famiile noastre locuiau pe aceeași stradă încă de dinainte să ne naștem, la patru zile distanță, la același spital. Când ne-au adus acasă, mamele noastre ne puneau la somn în același pătuț, în timp ce ele își beau cafeaua sau pregăteau masa de prânz. Părinții noștri s-au distanțat în timp, dar eu și Kacey, nu. În majoritatea anilor de școală am avut aceleași ore și aceiași profesori, dar, chiar și în ceilalți ani, ne petreceam timpul mereu împreună.*

– tipar descriptiv: *Kacey era însă atât de drăguță, că nici nu conta că-și ținea părul prins la spate și că umbla mai tot timpul în trening. Și era atât de amuzantă și de prietenoasă, încât și cei care în mod normal ar fi fost intimidați de prezența ei se puteau apropia. Avea un râs ca niște panglici ce flutură în vânt. Îi făcea pe toți din jur să râdă și ei.*

– tipar explicativ: *Ce mă enerva însă și mai tare era faptul că n-o mai văzusem niciodată pe Kacey privind pe cineva așa cum o privea pe Briana. Era aproape ca și cum o admira sau așa ceva. Ceea ce era ciudat pentru Kacey, care nu admira pe nimeni. Pe mine nu mă admira. Și nici eu nu o admiram pe ea. Nu-l admiră pe cel mai bun prieten al tău, pentru că nu e nevoie. Sunteți egali.*

– tipar argumentativ: *Ar fi putut fi probabil și vedeta echipei de băieți, dacă ar fi lăsat-o. Întrucât Kacey nu doar că putea să țină pasul cu băieții. Era mai bună decât aproape oricine la aproape orice lucru pe care îl încerca. Cum a fost, de exemplu, când mi-am cumpărat skateboard și și-a luat și ea unul, iar după o săptămână făcea deja răsuciri și alunecări cu placa.*

8. De exemplu: Tema textului este prietenia.

9. De exemplu: caracterizare directă, realizată de personajul-narator.

10. De exemplu: Imperfectul este timpul trecutului folosit cu predilecție în textul dat. Din punct de vedere gramatical, imperfectul exprimă acțiuni începute în trecut și nefinalizate; în text, el dobândește valoare de timp continuu, accentuând valoarea prieteniei dintre Kacey și personajul narator.

III. LECTURĂ ASOCIATIVĂ: RĂSPUNDE PROVOCĂRILOR!

11. Asocierea fragmentului din opera literară *Ethan, cel care am fost* de Ali Standish cu un text literar studiat la clasă sau citit ca lectură suplimentară, prin prezentarea unei valori morale/culturale comune (de exemplu: prietenia, colegialitatea). Se are în vedere:

- precizarea unei valori identificate în textul dat [cu sau fără indicarea felului acesteia];
- precizarea unui text literar asociat textului dat, menționând titlul și autorul;
- prezentarea valorii identificate, prin referire la câte o secvență relevantă din fiecare text.

12. De exemplu, se poate valorifica ideea că o prietenie presupune apreciere necondiționată, firească.

13. Răspuns subiectiv.

IV. DESCHIDERI: DESCHIDE OCHII SPRE LUMEA TA ȘI SPUNE CE VEZI!

14.–16. Răspunsuri subiective.

4.

I. LECTURĂ EXPLICATIVĂ: FII DETECTIV ÎN LUMEA CĂRȚII!

1. De exemplu:

- a. *Bea aprobă, înălțându-și sprâncenele.*
- b. *Dar asta-i o poveste reală.*
- c. *Mi-am început povestirea cu zorii aceia de demult.*
- d. *... nu-mi puteam aminti figura mamei.*
- e. *... lumea de penumbra pe care o bănuisem chiar în acea dimineață.*
- f. *Bea se opri în pragul labirintului, uimită.*
- g. *... mă năpădi convingerea absurdă că totul era posibil...*
- h. *... ziua aceea fusese cea mai ciudată și mai minunată din toată viața mea.*

2. De exemplu: trădare ≠ prietenie, dragoste ≠ ură.

3. De exemplu: enunț imperativ: *Vino, vreau să-ți arăt ceva, am zis.*, enunț interogativ: *Pot s-o iau cu mine?*, enunț negativ: *Dar nu-i drept.*

4. De exemplu: *incursiune, căutare, busolă, rută, labirint etc.*

3.

SUBIECTUL I

1. Notarea oricăror doi termeni care denumesc unelte diferite folosite la pescuit, din textul 2; de exemplu: *vârșa, coșul, leasa, sacul, mreaja* etc.

2. Scrierea literei corespunzătoare răspunsului corect: **a**.

3. Scrierea literei corespunzătoare răspunsului corect: **d**.

4. Scrierea literei corespunzătoare răspunsului corect: **a**.

5. Textul 1

Enunț	Adevărat	Fals
<i>Băiatul pregătește în zori momeala, sculele, rucsacul cu merinde.</i>		X
<i>Pentru Jenică, prietenul este mai puțin important decât pescuitul.</i>		X
<i>Jenică nu-și imaginează că Fane a uitat să vină cu el la pescuit.</i>	X	

Textul 2

Enunț	Adevărat	Fals
<i>Uneltele și metodele folosite la pescuitul tradițional țin cont mai ales de adâncimea apei.</i>		X
<i>Pescuitul cu vârșa a fost cel mai răspândit în zonă.</i>	X	
<i>Pescuitul este practicat ușor în orice anotimp.</i>		X

6. Transcrierea și numirea figurilor de stil diferite; de exemplu: *cei doi guguștiuci [...] își încercau somnoroși ocarina; cartierul încă dormea* – personificare; *lună rotundă și joasă* – epitet (dublu); *luna [...] să o culegi cu minciocul [...] ca pe o plătică de aur* – comparație etc.

7. Prezentarea unui element de conținut comun celor două texte (de exemplu: pescuitul/uneltele de pescuit etc.):

- precizarea unui element de conținut comun;
- prezentarea elementului de conținut comun din fiecare text;
- respectarea normelor de exprimare, de punctuație și a ortografiei;
- respectarea numărului minim de cuvinte indicat.

Notă! Nu este obligatorie citarea în valorificarea secvențelor.

8. Motivarea răspunsului la întrebarea dată:

- menționarea răspunsului la întrebarea dată;
- motivarea răspunsului menționat;
- valorificarea textului indicat;
- respectarea normelor de exprimare, de punctuație și a ortografiei;
- încadrarea în numărul de cuvinte indicat.

Notă! Nu este obligatorie citarea în valorificarea secvențelor. Nu este necesară formularea unei concluzii sau utilizarea conectorilor de tipul „în primul rând”, „în al doilea rând” etc.

9. Asocierea fragmentului din creația literară *Oameni fără imaginație* de Mircea Sântimbreanu cu **un text literar** studiat la clasă sau citit ca lectură suplimentară, prin prezentarea unei valori morale/culturale comune (de exemplu: prietenia/onestitatea/respectarea cuvântului dat etc.). Se are în vedere:

- precizarea unei valori identificate în textul dat (cu sau fără indicarea felului acesteia);
- precizarea unui text literar asociat textului dat, menționând titlul și autorul;
- prezentarea valorii identificate, prin referire la câte o secvență relevantă din fiecare text;
- respectarea normelor de exprimare, de punctuație și a ortografiei;
- încadrarea în numărul de cuvinte indicat.

Notă! Nu este obligatorie citarea în valorificarea secvențelor.

SUBIECTUL AL II-LEA (vezi pagina 212)

4.

SUBIECTUL I

1. Notarea oricăror două cuvinte, din textul 2, din câmpul lexical al *gradelor de rudenie*; de exemplu: *bunica, bunicul, mama* etc.

2. Scrierea literei corespunzătoare răspunsului corect: **b**.

3. Scrierea literei corespunzătoare răspunsului corect: **d**.

4. Scrierea literei corespunzătoare răspunsului corect: **d**.